

філософія державного управління, тому для реального втілення цієї ідеї в життя необхідне розроблення відповідної законодавчої бази, концептуальних засад реалізації та впровадження державної політики електронного урядування, через відповідні державні програми, що в свою чергу і забезпечить реалізацію прав людини і громадянина щодо участі в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також доступу до інформації щодо їх діяльності.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 15.05.2014 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 56 с.

2. Лопушинський І. П. Упровадження електронного урядування в роботу органів виконавчої влади України як вагома складова реформування державної служби [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-2/doc/4/08.pdf.

3. Становлення електронного урядування в Україні: виклики 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/stanovlennya-elektronного-uryaduvannya-v-ukraini.html>

4. E-Government или государство в Сети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.actis.ru/pressclub/default>

УДК 342.942(043.2)

Смокович М. І., д.ю.н.,
заступник Голови Вищого адміністративного суду України,
секретар Пленуму Вищого адміністративного суду України,
м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ СПРАВ ЗІ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ефективне забезпечення соціально-економічного розвитку держави, підвищення якості життя і здоров'я населення, вирішення проблем безпеки людини в умовах сучасної глобалізації неможливе без дієвої національної системи судового захисту прав людини і громадянина, зокрема і у сфері охорони навколишнього природного середовища. Тому є не випадковим, що проблеми судового захисту прав людини у сфері екології, навколишнього природного середовища є актуальними для юридичної науки та судової практики. Значення цієї проблематики зумовлює постійну увагу правознавців, зокрема В. Андрейцева, Г. Балюк, А. Бобкової, К. Дюпон, А. Гетьмана, М. Дежан-Понс, В. Костицького, М. Краснової, Т. Ковальчук, О. Кишко-Орлі, Н. Малишевої, М. Малишка,

Б. Розовського, Ю. Шемшученка, та ін.

Слід зазначити, що якість судового захисту залежить перш за все від стану законодавства у цій сфері, яке потребує суттєвого вдосконалення. Про необхідність проведення нової кодифікації екологічного законодавства України йдеться в Законі України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». Необхідність вдосконалення екологічного законодавства зумовлена також тим, що Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий ще за радянських часів і вже істотно застарів. Він побудований на тогочасних концептуальних засадах і не забезпечує системної екологізації усіх сфер суспільного життя. Навіть термінологічно Закон не узгоджується з визначеною у міжнародному праві термінологією.

Новий етап кодифікації екологічного законодавства справедливо пов'язується з підготовкою та прийняттям такого системоутворюючого акта як Екологічний кодекс України. Ключовою методологічною ідеєю Екологічного кодексу України має стати ідея закріпленого у статті 50 Конституції України права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. До системи інших екологічних прав громадян слід включити такі з них, як право на набуття у власність та користування природних об'єктів, на екологічну інформацію, об'єднання у громадські екологічні організації тощо. Це є особливо актуальним в умовах реалізації європейських прагнень держави. Як відомо, Всесвітня Конференція ООН з питань навколишнього природного середовища і розвитку 1992 року ухвалила декларацію та визнала концепцію сталого розвитку домінантною ідеологією цивілізації у XXI столітті. У Плані дій Україна – ЄС 2005 року, який було узгоджено на підставі Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС 1998 року, були визначені конкретні кроки, зокрема і у природоохоронній сфері, які Україна зобов'язалася зробити з метою приведення своїх стандартів у відповідність до європейських цінностей та політики. Згідно з Договором про заснування Енергетичного Співтовариства наша держава має реалізувати основні вимоги відповідної нормативно-правової бази ЄС. Розділ III цього Договору саме й стосується окремих екологічних аспектів енергетичної нормативно-правової бази ЄС, яка включає Директиву оцінки екологічного впливу (85/337/ЄС).

Україна є стороною, що підписала ключові угоди у природоохоронній сфері, а саме: у 1992 році – Конвенцію про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Водна конвенція СЕК/ООН), у 1991 році – Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Еспоо Конвенція), Конвенцію про захист ріки Дунай, у 1998 році – Орхуську конвенцію про доступ до

інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, яка була прийнята Європейською економічною комісією ООН 25 червня 1998 р. та набула чинності для України 30 жовтня 2001 р., тощо. На необхідність виконання Орхуської конвенції звертає увагу Парламентська Асамблея Ради Європи, зокрема в Рекомендації № 1614 (2003) від 27 червня 2003 р. про навколишнє середовище та права людини.

Судовий механізм вирішення спорів у сфері екології та природокористування є важливим засобом захисту екологічних інтересів держав і права людини на безпечне навколишнє середовище. Європейський суд з прав людини у рішенні у справі *«Громковська проти України»* від 21 липня 2011 р. (заява № 38182/03), звертаючи увагу на необхідність виконання державами-учасниками вимог зазначеної Орхуської конвенції, підкреслив, що істотним елементом процесуальної гарантії забезпечення прав, закріплених у Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є можливість для особи оскаржити в незалежному органі рішення, дії або бездіяльність державних органів, що впливають на її права в сфері екології і природокористування (пункт 69).

З урахуванням вимог частини першої статті 2, частини першої статті 17 КАС України на правовідносини, що виникають у зв'язку з здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій у сфері охорони навколишнього природного середовища, поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Аналіз судової діяльності адміністративних судів засвідчує, що спори, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища, не є поширеними. Так, протягом 2011-2015 років на розгляді місцевих адміністративних судів перебувало 7 940 справ зі спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, що складає 0,155 % від справ усіх категорій (5 133 856). На протязі першого півріччя 2016 року до місцевих адміністративних судів надійшло на розгляд 293 справи цієї категорії. Разом з цим, часто спори у сфері екології та природокористування мають великий суспільний інтерес, оскільки вони можуть стосуватися: зобов'язання Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (Мінприроди України) надати дозвіл (див., напр.: справа № 21-128a12), визнання протиправними дії Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (Мінприроди України) з аналювання спеціального дозволу (ліцензії) та скасування наказу (див., напр.: справа № 21-164a11), визнання протиправним та скасування припису Державної екологічної інспекції (див., напр.: справа № 21-88a15), визнання протиправними і скасування наказів Державної служби геології та надр України – Держгеонадра України (див., напр.: справа № 21-193a14) тощо.

Динаміка розгляду справ зі спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, характеризується суттєвим зменшенням їх надходження до адміністративних судів. Так, у 2015 році у порівнянні з 2011 роком на розгляд місцевих адміністративних судів надійшло на 62 % менше справ цієї категорії, і, відповідно, на 62 % менше їх було розглянуто. Важливо зазначити, що із 7 039 справ зі спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, що було розглянуто місцевими адміністративними судами у 2011 – першому півріччі 2016 року, у 57,2 % випадках (у 4 026 справах) судами було задоволено позовні вимоги.

Аналітично-статистичні показники перегляду судових рішень у справах зі спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, вказують на певні проблеми у питаннях забезпечення єдності судової практики при їх вирішенні. Так, Вищим адміністративним судом України як судом касаційної інстанції із 829 переглянутих протягом 2011-першого півріччя 2016 року рішень у справах цієї категорії 588 рішень було залишено без змін (70,93 %), 13 – змінено (1,568 %), 228 – скасовано (27,5 %). Тобто, кількість скасованих і змінених рішень місцевих і апеляційних адміністративних судів дорівнює біля 30 %. Вважаємо, що причиною такої кількості скасованих і змінених судових рішень є неправильне застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення. Також чинником, що вплинув на цей показник, є закінчення повноважень у третини суддів окружних адміністративних судів. Безумовно, що це призводить і до погіршення показників оперативності розгляду судами зазначених адміністративних справ. Тому Вищим адміністративним судом України постійно вживаються відповідні заходи з метою підвищення якості судових рішень з питань захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері екології та природокористування. Для покращення результатів судової діяльності постійно здійснюється моніторинг за своєчасністю розгляду справ, обґрунтованістю причин відкладення судових засідань, проводиться робота з підвищення професійного рівня суддів і працівників апарату судів.

Важливе значення у питаннях застосування норми права, забезпечення єдності судової практики при вирішенні спорів у сфері охорони навколишнього природного середовища мають судові рішення Верховного Суду України. З урахуванням вимог частини першої статті 244-2 КАС України висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права, викладений у його постанові, прийнятий за результатами розгляду відповідної судової справи, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Слід

відмітити, що Верховним Судом України зараз здійснюється активне формування практики з розгляду окремих категорій справ, у тому числі відступлення від правових позицій, раніше викладених у висновках Верховного Суду України.

Підвищення ефективності та якості судового захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб у сфері екології, охорони навколишнього природного середовища українське суспільство справедливо пов'язує із судово-правовою реформою в державі, діяльністю нового Верховного Суду. Згідно частини першої статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» саме Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою України забезпечує сталість та єдність судової практики, зокрема і при розгляді справ зі спорів, пов'язаних з екологією та охороною навколишнього природного середовища.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII // Голос України. – 29 червня 2016 р. – № 118 (6372).

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Голос України. – 16 липня 2016 р. – № 132-133.

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36. – Ст. 446.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

УДК 342.942

Сопілко І. М., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ІНТЕРНЕТ: ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ДОТРИМАННЯ

Сучасний розвиток суспільних відносин в Україні здійснюється в умовах проголошення курсу на інтеграцію до Європейського Союзу, що сприяє системному реформуванню всіх галузей права. Права людини лежать в основі всіх трансформацій, а не є чимось похідним чи другорядним при здійсненні цих перетворень. Особливе місце в системі цих реформ належить праву на інформацію, оскільки саме його реальне втілення та забезпечення в державі сприяє принциповому перегляду відносин між органами державної влади з конкретною людиною.